

SUPERVÍZOR

V PROGRAME BUDDY

SPU ŠTÁTNY
PEDAGOGICKÝ
ÚSTAV



ÚVOD

Vítame Vás v programe Buddy. Veľmi si ceníme Vašu ochotu pri supervízii programu a veríme, že Váš vložený čas a energia sa Vám vrátia v podobe lepšej a rýchlejšej integrácie žiakov z Ukrajiny, väčšej samostatnosti prichádzajúcich žiakov pri orientácii v systéme školy, lepších školských výsledkov nových žiakov a ich jednoduchšieho začleňovania do školy, spojeného s ich zvýšeným pocitom prijatia a celkovej spokojnosti v novej škole. V tejto publikácii Vám poskytujeme základné rámce a návody, ako čo najlepšie dohliadať na bezpečný a efektívny priebeh programu, ktorý pomôže Vašej škole, novým žiakom prichádzajúcim z Ukrajiny a tiež konkrétnym dobrovoľníkom, ktorí sa rozhodli zapojiť do programu. Prosíme Vás, aby ste si prečítali aj metodiku pre dobrovoľníka, aby ste mali lepší prehľad o detailoch programu, ako je napr. forma stretávania, úlohy buddyho a podobne.



Ak sa rozhodnete zapojiť do programu, prosíme Vás vyplniť krátky formulár, aby sme Vás mohli kontaktovať za účelom spätnej väzby: [Formulár pre supervízora](#). Ak máte otázky k programu, môžete nás kontaktovať na buddyprogram@statpedu.sk.

Čo je Buddy program?

Buddy (z ang. slova) znamená kamarát, kamoš alebo parťák. V rámci tohto programu ide o neformálny kamarátsky vzťah dvoch žiakov, z ktorých jeden je skúsenejší a v škole sa dobre orientuje a druhý žiak prichádza do školy ako nováčik a potrebuje podporu. Buddy programy sú rozšírené v školách po celom svete a ich hlavnou úlohou je pomoc pri začleňovaní nového žiaka do systému a kolektívu školy. Tieto programy fungujú tak, že novému žiakovi je priradený buddy, ktorý tohto žiaka (zverenca) v začiatkoch sprevádza v škole, prispieva k úspešnému zvládaniu školských povinností, pomáha mu začleniť sa do kolektívu školy, trávi s ním čas a pomáha mu cítiť sa bezpečne a prijato v novom prostredí. Program je pre obidve strany dobrovoľný a je možné z neho hocikedy vystúpiť.

Vašou úlohou supervízora bude nábor a párovanie žiakov, zabezpečovanie plynulého chodu programu a supervízia nad konkrétnymi žiakmi a poskytnutie podpory, ak to bude potrebné. Želáme Vám veľa úspechov.

1. ÚLOHY A KOMPETENCIE SUPERVÍZORA

1.1 Nábor a párovanie žiakov



Pri spustení programu vo Vašej škole bude dôležité na začiatku zabezpečiť dostatok účastníkov programu.

Nábor dobrovoľníkov odporúčame uskutočniť viacerými spôsobmi. Oslovenie je možné zrealizovať dvomi formami – jednou je verejná propagácia programu, môže to byť oznam na školskej nástenke, webovej stránke, v školskom rozhlase, informovanie žiakov v triedach cez Vás alebo triednych učiteľov a podobne, pričom pri propagácii odporúčame využívať nami poslané materiály. Zároveň odporúčame vytipovať žiakov, ktorých poznáte a vyznačujú sa nižšie vypísaným súborom schopností a vlastností a osloviť ich individuálne, či majú záujem o zapojenie sa do programu, aby mali priestor aj na dopytovanie a bližšie porozumenie programu. Prihláseným a vytipovaným žiakom odporúčame odovzdať dotazník na vyplnenie, ktorý je aj záväznou prihláškou do programu. Od neplnoletých žiakov je zároveň potrebný aj písomný súhlas od zákonných zástupcov na tlačive, ktoré sa nachádza v prílohách.

Dobrovoľník by sa mal vyznačovať nasledovnými vlastnosťami a spĺňať nasledovné kritériá:

- ✓ je žiak druhého stupňa ZŠ alebo žiak strednej školy a zároveň je starší alebo rovnako starý, ako jeho pridelený zverenec
- ✓ vie sa orientovať v škole a bezprostrednom okolí školy
- ✓ dokáže byť vnímavý a empatický
- ✓ má chuť pomáhať a podporovať ostatných
- ✓ je schopný si vyčleniť vopred stanovený čas na zverenca
- ✓ je zodpovedný, komunikatívny a priateľský

Podobným spôsobom odporúčame robiť výber žiakov prichádzajúcich z Ukrajiny. Do programu môžete zapojiť všetkých ukrajinských žiakov, ktorí o to po oslovení prejavia záujem; **odporúčame ale prehodnotiť zapojenie žiaka z Ukrajiny, ktorý:**

- ✓ vykazuje známky traumatizácie – v tomto prípade odporúčame najprv zapojiť odborných zamestnancov školy alebo príslušné centrum poradenstva a prevencie
- ✓ odmieta komunikovať, prípadne má obdobie ticha, ktoré je relatívne bežné pri žiakoch z cudziny
- ✓ sa správa agresívne alebo nepriateľsky voči iným žiakom
- ✓ o takýto program nemá záujem

Po získaní dostatočného počtu dobrovoľníkov a žiakov z Ukrajiny, ktorí prejavili záujem, môže začať fáza párovania žiakov. Žiakov sa snažíme podľa možností párovať podľa údajov vyplnených v dotazníku. Odporúčame sa prioritne zameriavať na preferenciu pohlavia, jazykové schopnosti žiakov a spoločné záujmy. Dôležitá môže byť aj blízkosť bydliska a iné informácie v dotazníku, záleží od počtu žiakov v programe. **Preferencia pohlavia a vek účastníkov sú jediné vyžadované kritéria, ktoré pri párovaní žiakov musia byť splnené.**

1.2 Supervízne stretnutia

Bezpečný a plynulý chod programu bude zabezpečený formou supervíznych stretnutí. Ich účelom je sledovanie priebehu programu, hľadanie možných rizík a ich riešenie, a tiež zabezpečovanie, aby sa žiaci v programe cítili príjemne, bezpečne a mali niekoho, na koho sa môžu v prípade núdze obrátiť.

V rámci zachytenia informácií o priebehu programu a možných rizík odporúčame týždeň pred stretnutím dať žiakom vyplniť evalvačný dotazník a podľa výstupov štruktúrovať priebeh stretnutia. Odporúčame vytvoriť dva druhy supervíznych stretnutí – stretnutie s dobrovoľníkmi a stretnutie so zverencami.

Supervízie s dobrovoľníkmi

Supervízie so žiakmi, ktorí sa dobrovoľne zapojili – “buddies”, môžu byť individuálne (napríklad na začiatku programu), ale najmä skupinové a odporúčame aspoň jedno stretnutie za mesiac v trvaní približne jednej hodiny. Výber individuálneho alebo skupinového stretnutia zvažte podľa ochoty žiakov zdieľať svoje skúsenosti, vzťahov medzi dobrovoľníkmi a podobne.

Odporúčame hneď na začiatku si stanoviť spoločné pravidlá pre všetkých, a to najmä pravidlá o:

- ✓ rešpektovaní sa (vypočujem si názor druhého, neskáčem do reči, akceptujem názory a pohľady ostatných a podobne),
- ✓ dôvere (témy a informácie zo stretnutia nebudem zdieľať s inými ľuďmi),
- ✓ spolupráci (pomáhame si navzájom).

Pri spoločnom stretnutí vychádzame primárne z údajov v dotazníku a zároveň odporúčame spoločne prebrať nasledujúce témy:

- ✓ ako sú dobrovoľníci spokojní s priebehom programu
- ✓ ako prežívajú svoje pôsobenie v programe
- ✓ čo sa im už podarilo a v čom by potrebovali poradiť
- ✓ či od Vás alebo od školy niečo nepotrebujú
- ✓ iné témy, ktoré vyplynú zo stretnutia

Nie je potrebné prebrať všetky témy, najmä v prípadoch, keď sa jedna téma stane pre dobrovoľníkov dominantná. Uvedené témy môžete využiť ako základnú štruktúru stretnutia. Zároveň odporúčame vyhradiť aj priestor v poslednej časti stretnutia na možnosť individuálnych konverzácií, pretože citlivejšie a náročnejšie témy žiaci nemusia chcieť zdieľať s ostatnými.

Supervízie so zverencami

Stretnutia so zverencami by sa mali realizovať individuálne, pretože situácia u zverenca môže byť významne komplikovanejšia. Frekvenciu stretávania odporúčame raz za mesiac, pričom stretnutie môže byť aj kratšie (napr. 20 minút), podľa potreby zverenca. Ako témy stretnutia odporúčame využívať informácie z evalvačných dotazníkov. Najdôležitejším cieľom stretnutia so zverencom je ubezpečenie, že program mu vyhovuje a cíti sa v ňom dobre a v bezpečí.

Zároveň by sme Vás chceli povzbudiť počas celého trvania programu k oslovovaniu dobrovoľníkov, ale najmä zverencov na chodbách, po škole a v situáciách, kde vám to okolnosti dovoľia, za účelom rýchlej spätnej väzby o tom, ako sa im páči v programe, či niečo nepotrebujú alebo či sa o niečom nechcú porozprávať. Takýmto spôsobom môžete získať cenné informácie o tom,

či sú v programe spokojní, či ich niečo/niekoľko neohrozuje a zároveň im dať vedieť, že keby nastali komplikácie, ste tu pre nich a môžu vás osloviť.

Uvedomujeme si, že komplikáciou môže byť jazyková bariéra medzi Vami a žiakom z Ukrajiny. Preto, prosím, zvážte formu a spôsob komunikovania tak, aby Vám obidvom vyhovoval – či už zvolíte jazyk slovenský, ukrajinský, ruský, anglický alebo online prekladač, je potrebné myslieť na to, aby mal zverenec čo najjednoduchšiu možnosť zdieľať svoje dojmy a pocity z programu. Ak je takáto komunikácia so zverencom v rámci jazykovej bariéry náročná, môžete osloviť kolegov, aby Vám pomohli zabezpečiť preklad a tlmočenie. Pri tlmočení je veľmi dôležitá zásada dôvery a nevynášania informácií.

1.3 Čo robiť, keď...

Počas programu sa môžu vyskytnúť rôzne nepredvídateľné situácie. Čo keď je zverenec traumatizovaný? Čo keď je účastník programu na tom psychicky naozaj zle? Ako mu pomôcť, keď stratí niekoho z blízkych? Čo robiť, keď príde buddy alebo zverenec s nejakou špecifickou situáciou? Vy budete pravdepodobne prvým kontaktom buddyho a zverenca pri výskyte rôznych komplikácií. Základom je, aby ste si vybudovali u žiakov dôveru, aby pri rôznych situáciách boli ochotní sa Vám zdôveriť. Keďže situácií sa môže vyskytnúť mnoho, táto publikácia neposkytuje návod na každú z nich. Napriek tomu ponúka základné rámce, ako na situácie reagovať tak, aby sa zabezpečil hladký priebeh programu a aby sme v prvom rade mysleli na bezpečie účastníkov programu.

Riešenie niektorých problémov a situácií môže byť mimo našich schopností a nevyriešime ich len tak jednoducho. Základom je, aby účastníci programu mali pri náročných situáciách niekoho, na koho sa môžu spoľahnúť a bol im vytvorený bezpečný priestor, kde môžu zdieľať svoje skúsenosti, zážitky a pocity. Ak budete mať pocit, že situácia je nad rámec Vašich možností riešenia a kompetencií, odporúčame kontaktovať podľa potreby iných odborných zamestnancov školy, triedneho učiteľa, riaditeľa školy, zákonných zástupcov žiaka/žiacov, prípadne políciu.

Čo keď:

01

Buddy alebo zverenec chce z programu vystúpiť.

Program je pre obidvoch dobrovoľný, a preto by sme nemali brániť odstúpeniu z programu. V prípade, že žiak chce vystúpiť z programu, odporúčame stretnutie s konkrétnym žiakom, aby ste si mohli spoločne prejsť dôvody odstúpenia a spoločne zhodnotiť, či tie dôvody sú natoľko relevantné, že jediná možnosť je vystúpenie z programu. Ak sa nájde aj iné riešenie, odporúčame prejsť so žiakom spôsoby riešenia tak, aby žiak vedel vyriešiť dôvody odstúpenia a pokračovať v programe.

Za jednoznačné dôvody odstúpenia považujeme napríklad: ohrozovanie žiaka, výskyt šikany, nabádanie k trestným činom, nátlak na žiaka, sexuálne či iné obťažovanie, násilie, urážky, ponižovanie a podobne. Na prvom mieste vždy musí byť bezpečnosť žiakov.

02

Buddy alebo zvereniec potrebuje psychologickú podporu alebo niekoho, s kým sa bezpečne môže porozprávať o svojich pocitoch.

V takomto prípade máte ako supervízor viacero možností a záleží od Vášho posúdenia a závažnosti situácie, ako budete postupovať. Podľa závažnosti situácie môžete:

1. túto podporu zabezpečiť vy
2. upovedomiť školského psychológa alebo CPP a dohodnúť si ďalší postup
3. odporučiť psychologické poradne a linky dôvery
4. kontaktovať zákonných zástupcov

Ak sa rozhodnete, že podpornou osobou budete Vy, odporúčame dodržiavať určité zásady a naopak, niektorým veciam sa vyhýbať:

Čo robiť

Zabezpečiť bezpečný priestor

Priestor, kde môžete mať súkromie a nik vás nebude rušiť. Zároveň ide aj o "mentálny priestor", kde vládne porozumenie, prijatie a dôverná atmosféra.

Práca s tichom a počúvanie

Niekedy máme tendenciu ticho prerušiť, lebo nám je nepríjemné. Ticho ale dokáže u druhého vyvolať aj dojem, že si ho chceme vypočuť. Takisto mu dávame priestor na doplnenie toho, čo chce povedať alebo na tiché reflektovanie pocitov a situácie.

Normalizácia emócií

Niekedy nás naše samotné emócie vedia znepokojiť alebo si myslíme, že situáciu preháňame a pocity, ktoré z nej máme, nie sú adekvátne. V tejto situácii nám často pomáha počuť to, že naše prežívanie (hnev, smútok, strach) je pochopiteľné a je v poriadku. Môžeme napríklad povedať: "To, čo prežívaš, je úplne pochopiteľné a je to v poriadku." To nám môže pomôcť prijať emócie, ktoré cítime a následne ich lepšie spracovať. Takisto môžeme žiakovi pomôcť pomenovať emócie, keď sa nám zdá, že to on sám nedokáže. Napríklad: "Vidím, že si z toho smutný a to je úplne v poriadku" a podobne.

- Parafrázovanie** Žiakovi môžeme pomôcť lepšie pochopiť to, čo prežíva tým, že budeme parafrázovať to, čo hovorí. Zároveň mu tým ukazujeme, že ho počúvame, vnímame ho a rozumieme mu. Zároveň ho tým nabádame, aby ďalej rozprával. Napríklad: "Takže ty hovoríš, že by si bol rád, keby sa tvoji zvereneck nemusel báť o svoju rodinu a chcel by si pre to niečo spraviť..."
- Podporovanie** Počas rozhovoru môžeme žiaka podporovať rôznymi spôsobmi. Môžeme mu hovoriť, že na to nie je sám, môžeme mu poďakovať za jeho otvorenosť a úprimnosť, hovoriť mu "som tu pre teba", môžeme ho oceňovať vo vlastnostiach, ktoré preukázal a podobne.

Čo nerobiť

- Zľahčovanie situácie** Každý reagujeme na rôzne situácie rôznym spôsobom a každý sme citlivý na niečo iné. Zľahčovanie situácie dáva žiakovi pocit, že mu nerozumiete, že situáciu zbytočne prežíva a preto sa bude cítiť ešte horšie, že jeho prežívanie nie je adekvátne a tento žiak sa môže uzavrieť do seba.
- Strhávanie pozornosti na seba** Keď sme neistý, môžeme mať tendenciu hovoriť o sebe: ako by sme my reagovali, že my sme zvládli oveľa náročnejšie veci v jeho veku a podobne. Tým môžeme žiakovi dávať najavo, že "jeho svet" nevnímame a nepočúvame ho. Odporúčame preto radšej ostať "v jeho svete" a snažiť sa situáciu vnímať z jeho perspektívy.
- Nevyžiadané rady** Reagovať na silné emócie nevyžiadanými radami môže mať negatívny účinok. Oveľa efektívnejšie môže byť vnímanie toho, že žiak je "expertom na svoj vlastný život", a preto odporúčame postupne v ňom hľadať zdroje a možnosti riešenia.
- Neprijatie emócie** Neodporúčame používať vety typu: "Ale veď sa nerozčuľuj. Nebuď smutný. To si tak nemôžeš brať." a podobne. Emócie nevieme ovládnuť tým, že nám niekto povie, že sa tak nemáme cítiť. K negatívnym emóciám takýmto spôsobom môžeme ešte pridať pocit viny za svoje prežívanie alebo pocit neschopnosti za to, že nevieme svoje emócie ovládať a žiaka to môže učiť, že je lepšie svoje emócie skrývať alebo o nich nehovoriť.

Takisto môžete žiakovi odporučiť nasledovné anonymné linky dôvery a psychologické poradne:

IPčko:

v slovenskom jazyku:

<https://ipcko.sk/>

v ukrajinskom jazyku:

tel. číslo: 0800 500 888 alebo

e-mail: ukrajina@ipcko.sk

Linka dôvery Nezábudka:

<https://linkanezabudka.sk/>

v slovenskom jazyku:

0800 800 566

v ukrajinskom jazyku:

0800 222 450

Linky pomoci MŠVWaŠ:

v ukrajinskom jazyku: +421 910 944 825

+421 950 511 776

+421 951 141 060

+421 951 300 053

+421 951 453 061

03

Rodina alebo známi zverenca riešia právnické otázky ohľadom pobytu na Slovensku, potrebujú právnu pomoc alebo právnu ochranu.

Bezplatnú právnu pomoc pre prichádzajúce rodiny z Ukrajiny poskytuje:

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave: spp@flaw.uniba.sk

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva: pravnapomocutecencom@snslp.sk

Rôzne iné formy pomoci je možné získať aj na: <https://ktopomozeukrajine.sk/>

Zdroje:

Kourkzi, A. 2021. Krabička první záchrany pro učitele. Národní pedagogický institut ČR.

Dostupné na: https://www.nidv.cz/images/npublications/publications/files/1621261215_KPZ%20pro%20ucitele.pdf

Jiroutová, M. 2021. Buddy program. Inkluzivní škola.

Dostupné na: <https://www.inkluzivniskola.cz/buddy-program>

SOFIE. 2017. Guide for best practice for buddying/mentoring by volunteers

Dostupné na: <https://support-refugees.eu/media/sofie-io5.pdf>

Günter, V. a kol. 2020. Jak a proč být průvodcem cizince příručka (nejen) pro dobrovolníky. Centrum pro integraci cizinců, o. p. s.

Dostupné na: https://www.cicops.cz/images/dobrovolnický_program/Materialy_ke_staze-ni/Dobrovolnici-prirucka-2020_WEB.pdf